

Teatrul Național Craiova
*Octavian SZALAD**Când o sirena plângă,
o lume e pe cale să dispară*

În mitologia nordică sirena este caracterizată de o dualitate marcantă, fiind atât o ființă acvatică, cât și una aeriană. În apă, sirena își asumă întruchiparea celebră de jumătate om, jumătate pește, un model al frumuseții care cântă spre înnebunirea marinilor. În aer, însă, ființă mitică devine o creatură zburătoare bizară. Pentru sirena zburătoare, imaginea cea mai revelatoare este cea de pe vechile vase grecești, în care este arătată ca un corp de vultur și un cap de om. În ambele reprezentări sirena rămâne o întruchipare a libertății, dar care, prin libertatea ei absolută, ajunge să fure libertatea marinilor prin ademenirea lor în sănul nebului. În unele povești mitice (precum poveștile referitoare la selkie, ființă mitologică irlandeză asemănătoare) sirena este scoasă din mediul ei și supusă lumii oamenilor, punând-o pe drumul nebului în incapacitatea de a se întoarce în lumea ei.

Montarea profund personală a regizorului Andriy Zholdak, după *Femeia mării* de Henrik Ibsen, vorbește despre o astfel de ființă „furată” care se luptă pentru reîntoarcerea ei în lumea mistică. Regizorul ucrainean reorganizează textul lui Ibsen, tradus de Valeriu Andriuță, în jurul protagonistei Ellida, reducând scriitura la relația ei cu soțul său, doctorul Wangel (exponent al marinului care capturează sirena). În ordonarea textului se păstrează anumite scene cu personaje secundare, dar unele secvențe nu-și găsesc o relevanță pentru construcție ca întreg, ori sunt uitate și, prin urmare, nu-și primesc rezolvarea necesară. Un exemplu ar fi relația dintre profesorul Arnholm și Bolette. Regizorul păstrează scena în care Bolette își prezintă visul libertății și al călătoriei, dar rămâne doar ca un motiv care să trimită la dorința Ellidei, rezolvarea situației tinerei fete fiind omisă cu totul. Însă construcția dramatică caută și reușește să o potențeze pe Ellida, dându-i noi caracteristici personale, diferite de originalul ibsenian, care o vor duce spre o finalitate schimbată.

Realizarea Costinelei Ungureanu în rolul Ellidei este imposibil de evitat, fiind un parcurs plin de forță și ludic. În fiecare moment Tânără acrîță jongleză între mai multe măști, de la figuri umane până la figuri animalice (delfin ori vultur, specifice formelor sirenei). Procesul ei de descompunere este prezentat potențat și agravant cu fiecare moment care trece. Prezența ei pe scenă, timp de mai bine de trei ore, arată o anduranță și asumare de necontestat. Ellida ocupă întreg spațiul prin agitația sa extatică, un animal în cușcă care aleargă disperat în spațiul mult prea strâns pentru el. Sensibilă, îndurerată, înnebunită, Ellida urlă la libertate în fiecare moment, încearcă permanent să-și convingă stăpânul să o elibereze. Alegerea regizorului Andriy Zholdak de a introduce personajul primei soții a doctorului Wangel (plină de erotism, maternitate și vulgaritate, cum este realizată de Petronela Zurba) ca o imagine fantomatică ce bântuie casa doctorului și pe protagonistă, accentueză imposibilitatea Ellidei de a trăi în acea casă. Prezența soției arată că acel spațiu, acele fete, nu au fost niciodată ale ei, și nici nu pot fi. Soția se află pe sezlong, în tocul ușii, pe pat, ADN-ul său încă se găsește pe cuverturile patului, ea este peste tot... Însă Ellida nu este nicăieri. Oglinda care reflectă imaginea protagonistei în acea cușcă/casă este un motiv recurrent care o face pe aceasta să observe permanenta ei schimbare exterioară (ca răspuns a schimbărilor interioare). Revolta împotriva oglinzii ne apare ca un rezultat logic al descompunerii sale. Ellida ajunge să nu se mai recunoască în propria reflexie așa că este gata să distrugă portalul care îi arată o figură a ei pe care nu o acceptă. Impossibilitatea de eliberare a Ellidei nu vine doar din cauza unei forțe exterioare asupratoare, ci și dintr-un interior vătămător. Cu trei ani în urmă Ellida și-a promis mâna unui marin pe care l-a trădat pentru a se căsători cu doctorul Wangel. Această promisiune rămâne sub forma unei

Foto: Cristian Floriganță

pietre, simbol al greutății sufletești, a ancorei prinse de piciorul marinarului, care o ține legată pe protagonistă. Astfel, închisoarea tinerei sirene este atât cea a casei doctorului, cât și cea interioară ei, a sufletului trădător care merită să fie pedepsit. Agitația Costinelei Ungureanu în spațiu scenic, care marchează asuprirea spațiului exterior, este ajutat de o trăire interioară puternică și explozivă, care exprimă conflictul intern. Evoluția de la femeia puternică și neadaptată, dăr care respectă convențiile majore ale lumii în care trăiește, la o ființă cu pieptul permanent dezgolit (o reîntoarcere la animalitate, la erotismul sălbatic al sirenei) marchează concret evoluția protagonistei. Ellida lui Andriy Zholdak, în comparație cu textul Ibsenian, nu va rămâne alături de doctorul Wengel, odată cu recăpătarea libertății sale. O sirenă nu poate fi păstrată, ea ori se transformă complet în om, ori devine (precum în povestea copilăriei, la Hans Christian Andersen) spumă de mare. Ellida este liberă, nu mai poate fi opriță de nimic, alegerile sale, trădarea sa, impuritatea sa care a încarcerat-o, nu poate să o mai țină în cușcă.

Doctorul Wengel, soțul/antagonist al Ellidei, este complet opusul soției sale. Unde Ellida este o baladă a libertății, Wengel este un tipăt onomatopeic al călăului. Nicolae Vicol conturează un personaj de multe ori unilateral și bădăran, care este o opozitie completă față de versatila Ellida. Dorința sa de a-și trata soția îl arată pe doctor ca un om blocat în realitatea științifică, în rational, incapabil să înțeleagă fondul misterios și magic care o domină pe Ellida. Soția doctorului nu este nebună, sau, cel puțin, nu în înțelesul uman. Ellida este nebună de eliberare, singurul tratament este un act simbolic, ceea ce doctorul nu poate să înțeleagă. Întreaga evoluție a protagonistei se învârte în încercarea de eliberare din sine și de convingere a soțului că singura scăpare este eliberarea ei din mâinile lui închise.

În ceea ce privește celelalte personaje ale acțiunii, în directă proporționalitate cu aporțul momentelor păstrate de regizor, personajele sunt schematice și lipsite de un rol semnificativ. Profesorul Arnholm ori Lyngstand își îndeplinesc doar rolul în raport cu necesitatea intrigii și devoalarea secretului Ellidei. Un alt personaj original, introdus de regizor, este servitoarea, interpretată de Raluca Păun. Servitoarea este o ființă bizară, care transcende

intriga și are rol de ghid în introducerea și încheierea lumii. Alegerea regizorului de a prezenta lumea inițial ca o casă părăsită, acoperită de cearșafuri pe care le înlătura servitoarea, pentru a le pune la final înapoi și opțiunea de contemporaneizare a vizualului și situațiilor marchează faptul că Ellida și povestea ei sunt oricând valabile. Servitoarea ne spune „eu îmi amintesc”, și, prin această amintire a ei, descoperim un univers.

Scenografia realizată de Andriy, Danilo și Yan Zholdak prezintă un univers vizual contemporan simbolic. Spațiul este împărțit în două de un zid înalt care desparte casa doctostrului (simplă, cu pereti zugrăviți într-o nuanță puternică de galben, uși de sticlă, scaune și un pat) și piscina albastră, cu dușuri, simbol al mării (dar al unei mări izolate, al unei mări în cușcă). În prima parte a spectacolului, prezența unei saune între cele două spații este un simbol al posibilității, până în acel punct, de colaborare a celor două lumi. Sauna care evaporă apa, care curăță porii de impurități prin transpirație este o purificare prin foc. Acest loc al purificării se dovedește, însă, doar o rezolvare temporară, în momentul în care Ellida ajunge pe drumul eliberării, nici măcar acest loc (devenit din acel moment o cușcă) nu o mai poate ține în alături de doctor. Sauna va fi înlocuită cu un acvariu, arătând evoluția casei de la un mediu cu o aparență prietenoasă la esența sa de celulă. Costumele gândite de Yan Zholdak, în cheie contemporană, sunt realizări simple, dar caracterizante pentru personaje, fiind scoase în evidență liniile corpului actorilor. Problema spațiului realizat de regizor și colaboratorii săi rezidă în natura materialelor folosite pentru construcția acestuia, care nu completează natural tipul de lumini întrebuintate și specificul decorului teatral. Problema materialelor se observă și în fragilitatea spațiului, un scaun aruncat este capabil să ciobească o bucată din peretele acoperit cu faianță. De asemenea, o problemă remarcabilă în unele momente, în relația acțiunii cu spațiul scenic, este o lipsă de întrebuitate logică a acestuia, fuga Costinelei Ungureanu din punctul A în punctul B fiind irelevantă în raport cu decorul, putând fi la fel, indiferent de spațiul scenografic gândit. De asemenea, prezența unor elemente precum dușurile, în număr de patru, care nu sunt utilizate real în corpul montării, le prezintă ca pe niște inserții inutile.

Valoarea spectacolului realizat de regizorul ucrainean rezidă în viziunea originală și plină de simboluri personale care conturează un univers interior intim. În contextul actual, cu cele 130.000 de militari ruși la granița ucraineană, tipătul repetat și disperat al Ellidei și al doctorului Wangel cu privire la „VASUL AMERICAN” pare o alegore sugestivă și încărcată cu speranță și durere. Estetica spectacolului, care combină realismul scenografic cu expresionismul jocului, devoalează o lume duală, aflată în războiul dintre rațional și sentimental. *Femeia mării* este un cântec al libertății, este un manifest personal al regizorului care se regăsește în Ellida și este o invitație la analiza naturii umane.

Teatru National „Marin Sorescu” Craiova – *Femeia mării* de Henrik Ibsen, trad. Valeriu Andriuță. Regia, co-scenografia, lighting-design, ilustrarea muzicală: Andriy Zholdak. Co-regia: Kathya Zholdak. Consilier artistic: George Banu. Versiunea scenică: Ioana Mălău. Decor & video: Danilo Zholdak. Costume: Yan Zholdak. Muzică: Valentyn Silvestrov. Distribuția: Costinela Ungureanu (Ellida Wangel), Nicolae Vicol (Doctorul Wangel), Angel Rababoc (Inspectorul Arnholm), Raluca Păun (Servitoarea), Petronela Zurba (Prima soție a doctorului Wangel), Cătălin-Mihai Miculeasa (Lyngstand), Cătălin Vieru (Ballested), Irina Danciu (Bolette), Roxana Mutu (Hilde). Data premierei: 5 februarie 2022
